

Наталія Василівна Лощинська,
кандидат філологічних наук,
старший науковий співробітник
відділу інформаційно-комунікаційних технологій,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
(Київ, Україна)
ORCID: 0000000165355863
e-mail: Loschynska@gmail.com

ЖУРНАЛ «ЧЕРВОНИЙ ШЛЯХ» ЯК ДЖЕРЕЛО З ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ ДИСКУСІЇ ПРО ФОРМУ І ЗМІСТ ТВОРУ

Мета роботи. З'ясувати стан вивчення літератури як соціокультурної реальності в рамках окремо взятого періодичного органу – журналу «Червоний шлях»; дослідити характерні особливості, методи, жанрові різновиди полемічної літератури на території літературознавства у 20-ті роки ХХ ст. – періоді загальнонаціонального піднесення і культурного відродження в Україні. **Методологія.** У процесі здійснення наукового дослідження публікацій літературознавчого спрямування було використано комплекс дослідницьких методів: порівняльно-історичний, узагальнення, описово-аналітичний, культурологічний, що дало можливість автору максимально виконати поставлені завдання. **Наукова новизна.** Завдяки ґрунтовному аналізу публікацій, присвячених ролі змісту і форми в художній літературі, розкрито основні вектори і пріоритети редакційної політики журналу «Червоний шлях»;

опосередковано показано загальну атмосферу творчої розкнутості, плюралізму, боротьби за свободу слова, притаманну періоду так званого Розстріляного відродження. **Висновки.** Роки бурхливого розквіту літератури в Україні супроводжувалися не менш активним розвитком літературознавчих досліджень. Справжня злива дискусійних матеріалів захопила шпальти періодики. Тенденції всеукраїнської літературної дискусії про роль змісту і форми в художньому тексті дістали розвитку і цілком по-новому розкрилися на сторінках «Червоного шляху». Завдяки активній громадянській позиції та високій кваліфікації членів редколегії до журналу потрапляли матеріали, що яскраво репрезентують найрізноманітніші дискусійні розгалуження.

Ключові слова: джерелознавство, літературно-мистецька періодика, журнал «Червоний шлях», соціологічний метод.

Актуальність теми дослідження. Літературно-мистецька періодика України неодноразово була об'єктом дослідження літературознавців, істориків, журналістів, культурологів. Одне з визначень цього поняття дала О. Іванова: «Літературно-мистецьке журнальне видання – це спеціалізований ЗМК (засіб масової культури. – *Н. Л.*), який конструює (через селективний відбір фактів і коментарів) образ літератури як соціокультурної реальності» [1, с. 3]. Ще на початку 1920-х років Гордій Коцюба писав про необхідність приступити до вивчення літератури в рамках літературно-мистецьких видань, бо «в них в найбільш виразній формі відбивається творчість сучасна» [2, с. 54]. «Червоний шлях» з'явився в оптимальний для розвитку української культури час – у 1923 році, коли почалася перша хвиля радянської українізації. Головна роль у концепції українізації належала Я. Шумському – члену оргбюро ЦК КП(б)У й одному з редакторів «Червоного шляху». Отже, створення журналу перебувало в тісному зв'язку з новою політикою і стало її наслідком.

Аналіз досліджень і публікацій. Основним джерелом для встановлення журналів окресленого періоду став довідник «Періодичні видання УРСР 1918–1950 рр.: бібліографічний довідник». Фундаментальними працями про українську журналістику, що склали теоретико-методологічне підґрунтя даної статті, є монографії М. Д. Бернштейна «“Основа” і літературний процес кінця 50–60-х рр. XIX ст.», П. М. Федченка «Преса та її попередники», І. І. Дорошенка «Українська журналістика і критика у II пол. XIX ст.». Особливо багато зробив у цьому напрямі В. І. Півторадні, опублікувавши низку студій про перші радянські періодичні видання, зокрема: «Журнал “Буяння” (1922)», «Стежками літературної юності: гортаючи журнали 20–30-х років», «Проза в журналі “Шляхи мистецтва”». Відсутністю ідеологічної прив'язки вирізняються діаспорні дослідження А. Животка «Історія української преси» та Д. Донцова «Дві літератури нашої доби». Неабиякий інтерес викликають праці сучасних дослідників, у тому числі такі: А. Волобуєва «Тематичні особливості літературно-художньої періодики Києва 1918–1941 рр.», Л. Рева «Літературно-художня періодика: історико-критичний ескіз», Т. Опришко «Українська літературно-художня періодика в УРСР (1921–1934): бібліотечно-бібліографічна реконструкція, напрями

розвитку, специфіка функціонування», О. Орлик «Журнальні видання 20–30-х років ХХ ст. як джерело досліджень видавничої справи в Україні», О. Іванова «Літературно-мистецька періодика в соціально-комунікаційному просторі України початку ХХІ ст.».

Мета статті. З'ясувати стан вивчення літератури як соціокультурної реальності в рамках окремо взятого періодичного органу – журналу «Червоний шлях»; дослідити характерні особливості, методи, жанрові різновиди полемічної літератури 20-х років ХХ ст. – періоду загальнонаціонального піднесення і культурного відродження в Україні.

Виклад основного матеріалу. Історик літератури, вивчаючи періодичні видання 20-х років ХХ ст., буде приємно вражений великою кількістю полемічних творів. Наснажені духом свободи, хоча й ілюзорної, діячі культури поспішали дати волю стримуваним поривам думки, позиціонуючи себе не тільки «за», а й «проти». «Процес духовного відродження, початий ще у 1905 році, будучи каталізатором визвольних змагань, виявився настільки могутнім, що з ним змушені були рахуватись владні органи. Більшовики взяли національні рухи під свій контроль, названий коренізацією» [3, с. 20].

У цей бурхливий період розпочалася відома літературна дискусія 1925–1928 рр., що привнесла в літературний процес давно назрілі, але тривалий час замовчувані проблеми. Її ініціатором, завдяки статті «Про сатану в бочці», став Микола Хвильовий. Його відвертий стиль, безкомпромісні погляди, різкий тон викладу нікого не лишали байдужими і викликали швидко відповідь. Широкий резонанс цього виступу знайшов відбиття на шпальтах різних тогочасних видань, на трибунах масових зборів, засідань гуртків та організацій (і не тільки письменницьких). Не лишився осторонь важливих питань розвитку письменства і журнал «Червоний шлях».

Художнє слово заступила злива памфлетної літератури. Дискусійні матеріали найрізноманітнішого характеру стали панівними на шпальтах періодики. Полеміка велася надто гостро, емоційно, безкомпромісно; поєднувалася з домислами, натяками, які ототожнювалися з політичними доносами, межували зі спрощенством, вульгаризацією.

На хвилі протиставлення радянського і «нерадянського» мистецтва й виник місячник «Червоний шлях». Як антипод «Блакитному рома-

ну» Г. Михайличенка в часопису був оприлюднений «Червоний роман» А. Головка (1923, № 4–5). Полемікою з «Остапом Шапталю» В. Підмогильного є повість «Можу» А. Головка (1923, № 2), що також побачила світ у «Червоному шляху». На «Послання» Є. Маланюка войовничим контрударом стала «Відповідь» В. Сосюри (1927, № 5). На сторінках «Червоного шляху» знайшли місце і глибокі літературознавчі статті, й історико-філософські роздуми та галасливі агітки-одноденки різних авторів, зокрема Ю. Меженка, А. Шамрая, З. Чучмарьова, Б. Ейхенбаума та ін. Поруч із прізвищем Миколи Хвильового, який тривалий час співпрацював у редколегії, часто згадувався О. Шумський, один із найпрогресивніших редакторів журналу. Він походив з когорти боротьбистів, тому постійно перебував під прицілом партійної критики через свою національно свідому життєву позицію. В «Історії української літератури» 1956 р. писали: «Найбільш вперту боротьбу проти нової соціалістичної культури вела націоналістична група Хвильового, яка розвивала в літературі контрреволюційні ідеї націонал-ухильників, таких як Шумський, Скрипник» [4, с. 73]. Микола Зеров зазначав, що у двадцяті роки велася справжня літературна війна, в якій можна виділити три основні напрями: «між змістовиками і формалістами, між письменницькими організаціями, між носіями різних поглядів на справу жовтневого та широкого радянського блоку діячів мистецтва» [5, с. 30]. Перший з них дістав досить повне втілення на сторінках «Червоного шляху». Тут дискусія між змістовиками і формалістами тривала, змінюючи ступінь інтенсивності, протягом кількох років. Особливої гостроти їй надала участь російських «опоязівців» (ОПОЯЗ – рос. «Общество изучения поэтического языка» – російське наукове об'єднання, створене групою теоретиків та істориків літератури, лінгвістів, віршознавців). Саме під їхнім впливом дискусія переноситься на український літературознавчий терен. Борис Ейхенбаум – радянський літературознавець, педагог, доктор філологічних наук, один із ключових діячів «формальної школи». Працював у Петербурзькому державному університеті, був серед засновників групи «ОПОЯЗ». Його члени – Ю. Тинянов, С. Бернштейн, О. Брик, Є. Поливанов, Л. Якубинський – заперечували досвід академізму, надаючи пріоритет висвітленню форми. Художній твір вони розглядали як суму прийомів, а змістові відводили роль мотиватора.

У ґрунтовній аналітичній статті «Теорія формального методу» Б. Ейхенбаум ставить завдання показати суть поглядів формалістів: «У своїй науковій роботі ми цінуємо теорію лише як робочу гіпотезу, що допомагає зрозуміти факти. Головне – показати, як формальний метод виходить за межі методології і обертається в науку про літературу як ряд фактів. Отже, формалізм – це умовна назва, а не літературознавчий термін. Це і не теорія, і не наука, а всього лише спроба вивчати літературу на основі її специфічних властивостей» [6, с. 200]. Члени «ОПОЯЗ» пояснюють свою діяльність ігноруванням академічною наукою теоретичних проблем. Авторитет академічної науки цілком перейшов до публіцистики. Академічні праці серйозних дипломованих учених замінили журнальні статті-одноденки. Б. Ейхенбаум веде еволюцію формалізму в мові від «ОПОЯЗ». Він детально аналізує погляди О. Брика, Л. Якубинського, В. Шкловського, О. Веселовського, але не стає на чийсь бік. Не вдаючись у деталі, вчений спиняється на пунктах, що мають теоретичне значення і продовжують свій розвиток у подальшій еволюції формального методу. Він називає його здобутки за останні десять років. У підсумку стверджує, що нема і не може бути готової теорії формального методу, так би мовити, на всі випадки і на всі часи; вона рухома і сприйнятлива до змін.

У «Червоному шляху» дискусію започаткувала стаття Юрія Меженка «На шляхах до нової теорії» (1923 р., № 2). Почавши із загальновідомих істин (кожен зміст у мистецтві виявляється як форма, і кожна зміна форми є тим самим розкриттям нового змісту), автор приходить до цікавих спостережень стосовно тенденцій тогочасного літературознавства. Ю. Меженко виступає як справжній революціонер від мистецтва, закликає до руйнування загальноприйнятих традицій, ліквідації встановлених норм, цілковитої відмови від авторитетів. Радо вітається поява Київських ліквідаторів мистецтва (Семенко, Терещенко, Слісаренко, Шкурупій), котрі «правицею ліквідують, а лівцею пишуть гарні ліричні вірші». Ці ідеї цілком співзвучні з думками В. Коряка, де ясно висловлена думка про смерть старого, віджилого в сучасному мистецтві: «Наша доба особливо цікава тим, що рішуче відмовляється від порозуміння зі старим. Старе – для історії, а ми – в сучасному. Сучасного ще не було, а тому мистецтво сучасності мусить бути небувалим» [7, с. 202]. Поняття літературознавчі для Ю. Меженка неодмінно прив'язані до суспільно-еконо-

мічних, класових: «Всі історії письменства, скільки їх не є, і скільки не буде, всі вони традиційно хибне розуміння красного письменства. Тільки послідовно проведена матеріалістична теорія виведе з безлічі непорозумінь, куди залізла сучасна наука про мистецтво» [7, с. 205]. Примітивне, надто спрощене, навіть вульгарне розуміння законів діалектики не заважає автору позиціонувати себе як глибокого академічного вченого. Ю. Меженко вважає, що мистецтво слова мусить іти врівень з іншими науками і для цього є один шлях – формалізм, тому що поняття змісту нічого не дає для розуміння тексту: «Зміст – це абстрактна річ в собі, де замість поняття краси, естетики підставлено слово ідея» [7, с. 205].

Редколегія «Червоного шляху», що важливо, не втручалася в хід дискусії, намагалася бути об'єктивною, пропонуючи читачеві різні погляди на досліджувану проблему. У цьому ж номері журналу подано позицію членів письменницької організації «Плуг». Це не була спеціальна стаття, а лише один з пунктів творчої платформи. «Плуг» обстоює примат змісту проти буржуазних тверджень про найбільшу цінність твору – витончену форму. Зміст дає словесно-художній матеріал твору і змушує шукати відповідної форми, тобто «зміст визначає форму і сам художньо визначається» [8, с. 214]. Не заглиблюючись у тонкощі діалектичного матеріалізму, плужани вирішують розв'язати каверзну проблему на елементарному еkleктичному рівні.

Ортодоксальний погляд літературознавця-марксиста репрезентує стаття В. Гадзінського «Ще кілька слів до питання змісту і форми». Як публіцист він виявив себе під час літературної дискусії 1925–1928 рр. (низка статей у журналах, книга «На безкровнім фронті»). З 1923 р. виступав проти формального методу в літературознавстві. Автор переконаний, що до пізнання надається лише матеріальний об'єкт, тому прагне «матеріалізувати» найскладніші логічні поняття. Щоб з'ясувати, що важливіше – зміст чи форма, потрібно підійти до питання з основ матеріалізму: «Поза матерією і її рухом нема нічого. Час і простір поза матерією на існують. Це аксіома. Немає чистої геометрії чи чистої фізики. Є тільки «Г+Ф», і тоді ми маємо реальність життя» [9, с. 176]. Цей принцип матеріалізму можна застосувати до питання змісту і форми. Автор переконаний, що твір мистецтва складається тільки з матерії. Тому помиляються і плужани, і Меженко. На його думку, правий В. Коряк, який

повторює марксистську істину: економіка – це все. Тобто ставить твори мистецтва у пряму залежність від засобів виробництва. У процесі виробництва в даних економічних умовах постає твір мистецтва. Звідси цілком логічно випливає висновок – далекий від питань літератури, проте такий, що обеззброїть будь-якого опонента: «Для нас трикутник Евкліда тільки тоді трикутник, коли він матерія, а не абстракт. А твір мистецтва лише тоді твір мистецтва – коли він створений свідомим пролетарем» [9, с. 180]. Своє слово до полілогу вносить «король футуроперерій» Михайль Семенко. Його стаття «Мистецтво як культ» розкриває теоретичне підґрунтя мистецтва майбутнього. Марксизм, ленінізм, інші вчення прокомуністичного ідеологічного спрямування виступають абсолютним мірилом істинності висновків естетичної цінності мистецьких явищ. Саме відсутність комуністичної політики, на думку М. Семенка, дає жахливі наслідки в мистецтві. Закон деструкції і конструкції, вжитий в активній формі, дає наукову тактику, організовану практику і загальнообов’язкову політику. Застосування ленінських постулатів у літературі розв’язує всі наявні проблеми у творчості. У формально-змістових тонкощах літературознавчої методології М. Семенко мало орієнтується, тому пропонує розв’язати дискусію за допомогою простої підміни складних філософських категорій на простіші і загальнозрозумілі. Намагаючись бути новатором абсолютно в усьому, М. Семенко здійснює спробу перевороту і в теорії літератури, пропонуючи вилучити поняття «зміст» і «форма» як «обмежені і безпросвітні, що виливаються у схоластику». «Ідеологія і фактура – нові центри, якими ми заміняєм метафізичну систему форми і змісту. Це не тільки зміна назв. Ідеологія керує кожним митцем. Це основний імпульс всякої соціальної акції. Фактура є матеріалізація ідеології в речових ознаках, яка складається: матеріал + форма + зміст» [10, с. 223]. Поет підходить до мистецтва суто з ідеологічної прокомуністичної позиції. Більше того, він узагалі вважає мистецтво пережитком минулого, елементарним анахронізмом. «Футуризм усунув цей культ в минуле, довівши всю химерність уявлення про мистецтво як про потрібний культ». Суто літературознавча вузькофахова дискусія зацікавила також представників далекого від філології фаху. Мається на увазі виступ завідувача лабораторії Українського психоневрологічного інституту З. Чучмарьова зі статтю «Соціологічний метод в історії та

теорії літератури». Він полемізує з Б. Ейхенбаумом, який наполягає на відсутності теорії і взагалі системи у вивченні літературних явищ. Наука не може базуватись на самих переконаннях, бо тоді вона перетворюється на «халатну» філософію. Методологія існує в будь-якій науці, навіть якщо вона не усвідомлена. З. Чучмарьов звинувачує «опоязівців», бо вони зробили з літератури «наймичку лінгвістики». Також викликає заперечення абсолютизація глосолалії в поезії, тобто своєрідного танцю органів мовлення, що дає насолоду від читання. Б. Ейхенбаум вимушений роздвоюватися між особистим поглядом і поглядами членів «ОПОЯЗ». Щодо З. Чучмарьова, то він заперечує відокремленість літературознавства від інших наук і закликає покладатися на соціологічний метод вивчення літературних явищ за Г. Плехановим. Відкидання теорії і будь-якої практичної системи в дослідженні літератури він називає методологічним анархізмом. З. Чучмарьов підтримує в цій дискусії позицію Г. Плеханова, який заперечує пізнання творів мистецтва без пізнання законів класової боротьби. Йому близька плеханівська система базису й надбудови, переконання в тому, що, йдучи від літератури, вчений неодмінно приходять до економіки.

Підтверджуючи тезу Г. Плеханова «Наукова естетика може бути точною, як фізика, бо вона чужа метафізиці», З. Чучмарьов проводить цікавий експеримент – обчислює величину колективного емоційного переживання глядачів від перегляду драм М. Островського. «Без цього обчислення немає точної критики, а значить практично цінної теорії мистецтва. Експеримент – неодмінна складова частина майбутньої теорії і критики літератури» [11, с. 232]. Отож З. Чучмарьов пропонує власну систему, доводячи, що існує емоціональне ставлення до звуків твору, яке утворює залежність між змістом і формою. У цьому його позиція близька до позиції В. Шкловського, який мету форми вбачав у зростанні труднощів і тривалості сприйняття художнього твору. Будучи ученим-психологом, він переконаний, що дослідник форми твору повинен неодмінно звернутися до психології як письменника, так і читача, й приходять до висновку, підказаного В. Шкловським: зовнішню форму породжує переживання митця (письменницький зміст), а потім ця форма збуджує переживання читача (читацький зміст), тобто сама форма може викликати різну реакцію.

«Формалізм став модним, вийшовши на широкий кін літературно-критичного життя», – такої думки дотримується Агапій Шамрай, український літературознавець, історик літератури, науковий співробітник літературної секції Науково-дослідчої кафедри історії української культури в Харкові. Він зацікавився ще 1925 р. працею О. Сакуліна «Социологический метод в литературоведении», почав застосовувати цей метод у своїх працях, виступаючи водночас із цим активно проти формального методу, досить поширеного в тогочасній українській науці. Критиці формального методу А. Шамрай присвятив свою статтю «Формальний метод в літературі» (1926, № 7–8). На його думку, зацікавленість формалізмом серед літераторів проявилася ще на початку ХХ ст. з виникненням модерних течій футуризму, символізму, авангардизму. Головне їх питання – «як писати», а не «що писати». «Суперечки й герці численних -ізмів мали в основі розходжень ті чи інші проблеми в літературі. Нахил до формалізму проявився також у наслідуванні старих жанрів: дум, билин, казок. Отже, формалізм виник не серед теоретиків-літературознавців, а завдяки самим поетам» [12, 235]. Автор веде походження формалізму в Україні починаючи з М. Семенка, якого в періодичних виданнях того часу нагороджували епітетами «падло», «плюгавець», «ідіот» та ін. Досить значна частина дослідників формалізму в Україні з'явилася під впливом російського угруповання «ОПОЯЗ». Його діяльність була найвищою кульмінаційною точкою захоплення формальними питаннями. Слово як саме по собі, а не засіб передачі думки, стає основою вивчення цих учених. Як доказ самоцінності слова вони наводять ритуали, заговори, ворожіння, замовляння. А. Шамрай не вдається до розстановки акцентів, не висловлює власного ставлення до формального методу, він намагається бути безстороннім фіксатором чужих думок та поглядів. Лише дозволяє собі зауважити, що «ігнорування в літературному творі тематики призводить до кастрації художнього твору і звуження формального методу до простої реєстрації шелестівок та голосівок» [12, 250]. На думку критика, в Україні процес розвитку формалізму трохи запізнився. Наукові розробки цього напрямку вперше з'явилися у 1918–1919 рр. в альманахах «Музагет», «Гроно», «Літературно-критичний альманах». Позитивної оцінки він надає праці М. Зерова «Нове українське письменство». Наприкінці своєї стат-

ті А. Шамрай подає приклад формального аналізу уривка з оповідання М. Коцюбинського «Fata morgana».

Завершує дискусію в журналі «Червоний шлях» стаття І. Бойка «Формалізм і марксизм» (1926, № 11–12). Автор намагається знайти компроміс між поглядами крайніх марксистів і формалістів на історію літератури. Його спосіб мислення – типовий приклад форсоцівства (комбінована співпраця літературознавця і соціолога, яка вважалась єдиним марксистським методом вивчення літератури. – *Н. Л.*). Б. Ейхенбаум вважає літературу таким же природним явищем, як сніг, дощ, вітер. Стихійною, але пізнаваною. Інші представники формалізму оголошують літературу цілком самодостатньою замкненою в собі системою. І. Бойко не погоджується ні з першим, ні з другими. Власні міркування він узагальнює так: «Помилка формалістів у тому, що вони суттю поезії вважають форму, а формальна школа зводить всю історію літератури до аналізу етимологічних, синтаксичних таїн, особливостей творів, до обліку голосівок і шелестівок, складів і епітетів. По суті ця робота має чорновий, допоміжний характер» [13, 160]. Загалом же дослідникові вдалось уникнути більшовицької ортодоксальності і нетерпимості до інакомислячих. Він намагається об'єктивно підійти до проблеми і в пошуках, здійснюваних формалістами, виявляє також багато позитивних моментів: визволення літератури від тотальної залежності від суспільної історії; виокремлення історії літератури як дисципліни, що вивчає особливу сферу людської діяльності; дослідження специфічних законів розвитку художньої літератури як специфічної форми творчості тощо.

Наукова новизна. Завдяки ґрунтовному аналізу публікацій, присвячених ролі змісту і форми в художній літературі, розкрито основні вектори і пріоритети редакційної політики журналу «Червоний шлях»; опосередковано показано загальну атмосферу творчої розкнутості, плюралізму, боротьби за свободу слова, притаманну періоду так званого Розстріляного відродження.

Висновки. Тенденції всеукраїнської літературної дискусії 20–30-х років ХХ ст. про роль змісту і форми в художньому творі не тільки знайшли відбиття на сторінках «Червоного шляху», тут вони набули свого подальшого розвитку. Завдяки кваліфікованості і сміливій позиції редакторів до журналу потрапили статті, що яскраво репрезентують

найрізноманітніші дискусійні розгалуження. У період бурхливої полеміки формальними проблемами зацікавилися М. Йогансен, В. Поліщук, Д. Загул, М. Зеров, М. Семенко, Ю. Меженко та багато інших культурних діячів, які дотримувалися різних точок зору: подекуди примітивних і наївних, подекуди науково виважених та підкріплених фактами. П. Филипович поспішив з твердженням: «Захоплення формалізмом та ізоляції літератури від соціальних процесів на Україні не спостерігається. Наслідувачів Шкловського не знаходиться».

Серед багатьох напрямів та дискусійних розгалужень передусім чітко проступають дві основні лінії: з одного боку, боротьба проти однозначної детермінації ідей соціологічними і класовими факторами, а з другого, – боротьба за так званий монізм, який виявився вульгарним соціологізмом, що в центр системи ставив жорстку класову зумовленість, ігноруючи значення індивідуальності художника.

Список використаних джерел

1. Іванова О. Літературно-мистецька періодика в соціально-комунікаційному просторі України початку ХХІ ст.: автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунікацій. Київ, 2010. 31 с.
2. Коцюба Г. Красне письменство у 1920 році // Шляхи мистецтва. 1921. Ч. 1. С. 53–55.
3. Ковалів Ю. Так, «камо грядеши» // Літературні дискусії, полеміки: літературно-критичні статті. Київ : Дніпро, 1991. С. 19–69.
4. Історія української літератури: в 2 т. Київ : Вид-во Акад. наук УРСР, 1955. Т. 2. 879 с.
5. Зеров М. Українська література в 1923 році // Нова громада. 1923. № 17. С. 18–33.
6. Ейхенбаум Б. Теорія формального методу // Червоний шлях. 1926. № 7–8. С. 190–207. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(01\)15516-9](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(01)15516-9)
7. Меженко Ю. На шляхах до нової теорії // Червоний шлях. 1923. № 2. С. 199–211.
8. Платформа ідеологічна й художня Спілки селянських письменників «Плуг» // Червоний шлях. 1923. № 2. С. 212–216.
9. Гадзінський В. Ще кілька слів до питання змісту і форми // Червоний шлях. 1923. № 4–5. С. 174–181.
10. Семенко М. Мистецтво як культ // Червоний шлях. 1924. № 3. С. 222–229.
11. Чучмарьов З. Соціологічний метод в історії та теорії літератури // Червоний шлях. 1926. № 7–8. С. 208–232.

12. Шамрай А. Формальний метод у літературі // Червоний шлях. 1926. № 7–8. С. 233–266.
13. Бойко В. Формалізм і марксизм // Червоний шлях. 1926. № 11–12. С. 141–164.
14. Филипович П. Літературно-критичні статті. Київ : Дніпро, 1991. 275 с.

Nataliya Loshchynska

*V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)*

ORCID: 0000-0001-6535-5863

e-mail: Loschynska@gmail.com

Magazine «Red Way» as a source for studying the literary discussion about the form and content of the work

The goal of the research. Investigate the characteristics, methods, genres of polemical literature in the field of literary criticism in the 20s of the 20th century – the period of national upsurge and cultural revival in Ukraine; to find out the state of studying literature as a socio-cultural reality within the framework of a separate periodical body – the magazine «Chervonyi shliakh». **Methodology.** In the process of scientific research of literary publications a set of research methods was used: comparative-historical, generalization, descriptive-analytical, culturological, which allowed the author to perform the tasks as much as possible. **Scientific novelty.** Due to a thorough analysis of publications on the role of content and form in fiction, the main vectors and priorities of the editorial policy of the magazine «Chervonyi shliakh» are revealed; indirectly shows the general atmosphere of creative looseness, pluralism, the struggle for freedom of speech, inherent in the period of the so-called Shot Revival. **Conclusions.** The years of rapid flourishing of literature in Ukraine were accompanied by no less active development of literary studies. A real downpour of discussion materials captured the columns of periodicals. The tendencies of the all-Ukrainian literary discussion about the role of content and form in the literary text have found their development and have been revealed in a completely new way on the pages of the «Chervonyi shliakh». Due to the active civic position and high qualification of the editorial staff, the journal received materials that vividly represent a variety of discussion branches.

Key words: source studies, literary and artistic periodicals, magazine “Chervonyi shliakh”, sociological method.

*Статтю підготовлено 10 червня 2022 року;
подано до друку 15 червня 2022 року.*